

**РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЗАПИСКИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ З ПИТАНЬ
ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ**
(Квітень 2021)

Запит про надсилання зауваження та пропозицій

Проект МКЧХ з питань зниклих безвісти осіб, який було започатковано у 2018 році, наразі розробляє практичні рекомендації щодо створення національних механізмів з питань осіб, зниклих безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом або іншими ситуаціями насильства.

У жовтні 2019 року фахівці-практики, експерти та представники сімей з усього світу зібрались у Нікосії на Кіпрі, щоб поділитися своїми ідеями та досвідом роботи з такими механізмами в умовах збройних конфліктів та інших ситуацій насильства. Ця зустріч експертів, організована Комітету з питань зниклих безвісти осіб на Кіпрі та Проектом МКЧХ з питань зниклих безвісти осіб, забезпечила ґрунтовний інформаційний обмін та навчання, а також дозволила учасникам визначити загальні принципи та особливості, які вважаються основними для ефективного функціонування механізмів з питань зниклих безвісти осіб. Хоча під час зустрічі було визнано, що універсального рішення не існує, учасники погодились з необхідністю напрацювання практичних рекомендацій та інструментів для підтримки створення та функціонування таких механізмів і висловили бажання взяти участь у розробці таких рекомендацій.

Наразі розробляється набір інструментів, який буде включати комплексні рекомендаційні записки з питань створення та функціонування таких механізмів. Вони будуть доповнені різними документами та відповідними практичними вказівками, зібраними Проектом МКЧХ з питань зниклих безвісти осіб.

Перший набір перелічених нижче рекомендаційних записок уже доступний для публічного обговорення.

Ми запрошуємо всі зацікавлені сторони подати свої письмові зауваження та пропозиції щодо цих проектів рекомендаційних записок.

Усі зауваження та пропозиції:

- повинні містити в рядку «Тема» електронного листа: GUIDANCE NOTES RELATED TO THE CREATION OF NATIONAL MECHANISMS FOR MISSING PERSONS – comments (Рекомендаційні записки щодо створення національних механізмів з питань зниклих безвісти осіб – коментарі)
- повинні міститися в одному документі обсягом не більше п'яти сторінок. Будь ласка, разом із зауваженнями та пропозиціями зазначайте посилання на відповідні рекомендації
- мають бути англійською, французькою, іспанською, арабською, російською, українською або боснійською/хорватською/сербською мовою.

Кінцевий термін

- Будь ласка, надайте зауваження та пропозиції **до 16 липня 2021 року**

Про Проект МКЧХ з питань зниклих безвісти осіб ([брошура](#) та [відео](#))

Центральне агентство Міжнародного Комітету Червоного Хреста (МКЧХ) з питань розшуку має довголітній мандат і 150 років оперативного досвіду у галузі розшуку зниклих безвісти осіб та возз'єднання розділених сімей. Будучи впевненим у тому, що для покращення глобального реагування на трагічне становище зниклих безвісти осіб та їхніх сімей необхідне загальносвітове об'єднання сил, МКЧХ у 2018 році заснував Проект з питань зниклих безвісти осіб. Ця ініціатива, яка реалізується у партнерстві з іншими залученими суб'єктами, покликана об'єднати експертів, представників сімей та інші ключові зацікавлені сторони з усього світу задля досягнення консенсусу щодо передових практик, популяризації існуючих технічних стандартів та розробки нових стандартів, де це необхідно.

Вступ до робочих процесів і короткий огляд рекомендаційних записок:

- РЗ 1. Національні механізми з питань зниклих безвісти осіб. Контекстуалізований підхід і мандат
- РЗ 2. Принципи та засоби реалізації успішного механізму
- РЗ 3. Потреби сімей зниклих безвісти осіб
- РЗ 4. Оцінка політичного контексту, формування та забезпечення політичної волі
- РЗ 5. Забезпечення комплексного реагування: існуючі органи та організації, які займаються питанням зниклих безвісти осіб
- РЗ 6. Національна нормативно-правова та політична база для вирішення питання зниклих безвісти осіб
- РЗ 9. Залучення сімей та асоціацій сімей
- РЗ 10. Визначення ефективності механізму

Нижчезазначені рекомендаційні записки будуть доступні для публічних консультацій пізніше:

- РЗ 7. Взаємозв'язок між гуманітарними цілями та цілями відповідальності
- РЗ 8. Механізми та управління даними
- РЗ 11. Механізми та судово-медичні аспекти

Зміст

Вступ	4
РЗ 1. Національні механізми з питань зниклих безвісти осіб. Контекстуалізований підхід і мандат	7
РЗ 2. Принципи та засоби реалізації успішного механізму	11
РЗ 3. Потреби сімей зниклих безвісти осіб.....	15
РЗ 4. Оцінка політичного контексту, формування та забезпечення політичної волі	19
РЗ 5. Забезпечення комплексного реагування: існуючі органи та організації, які займаються питанням зниклих безвісти осіб.....	25
РЗ 6. Національна нормативно-правова та політична база для вирішення питання зниклих безвісти осіб.....	29
РЗ 9. Залучення сімей та асоціацій сімей	35
РЗ 10. Визначення ефективності механізму.....	40

РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЗАПИСКИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ З ПИТАНЬ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

ВСТУП

Сотні тисяч людей по всьому світу вважаються зниклими безвісти внаслідок збройних конфліктів та інших ситуацій насильства, а також у зв'язку з міграційними процесами, природними або техногенними катастрофами. Деякі з них зникли безвісти внаслідок злочинних дій, що є насильницьким зникненням. У багатьох випадках зусилля щодо вирішення таких питань виходять за межі повноважень існуючих установ або переважають їх можливості. В такій ситуації слід розглядати створення спеціального національного механізму з питань зниклих безвісти осіб, метою якого є з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб і надання підтримки їхнім сім'ям.

Відсутність інформації про долю та місцезнаходження близької людини визнано однією з найглибших ран від конфліктів. Якщо цю проблему не вирішувати, це може позначитися не лише на окремих сім'ях, але й на громадах і суспільстві в цілому, загрожуючи миру та примиренню. Сім'ї повинні знати, що сталося з їхніми близькими, живі вони чи мертві. Право знати визнається як міжнародним гуманітарним правом, так і міжнародним правом прав людини. І для вирішення цього питання необхідно залучити низку суб'єктів і зацікавлених сторін.

За останні десятиліття було створено різноманітні національні та міжнародні механізми, які мають на меті забезпечити більш ефективно вирішення проблеми зниклих безвісти осіб. Вони набувають різних форм і досягають різних результатів, і деякі з них ефективно розглядають справи про зникнення та забезпечують захист і підтримку зниклих безвісти осіб та їхніх сімей.

Для цілей цих рекомендаційних записок термін «механізм» означає всі національні установи, комісії та інші органи і процеси, створені відповідальними органами влади та призначені надавати індивідуальні відповіді про долю та місцезнаходження зниклих безвісти осіб, а також забезпечувати підтримку сімей зниклих безвісти осіб. Окрім цієї гуманітарної мети, механізми можуть переслідувати й інші цілі, включаючи ті, що пов'язані з відповідальністю чи правосуддям у перехідний період.

У червні 2019 року Рада Безпеки ООН у своїй резолюції 2474 підкреслила важливість таких механізмів, наголосивши на необхідності посилення ролі та спроможності існуючих механізмів та створення нових там, де це потрібно. Вона закликала держави-члени активно обмінюватися досвідом та передовими практиками для підтримки всебічних заходів щодо вирішення проблеми зниклих безвісти осіб у збройних конфліктах.

Однак, незважаючи на вищевикладене, на сьогоднішній день не існує узгоджених стандартів або вказівок, якими держави та інші суб'єкти могли б керуватися під час створення або посилення таких механізмів.

У зв'язку з цим у жовтні 2019 року фахівці-практики, експерти та представники сімей з усього світу зібрались у Нікосії на Кіпрі, щоб поділитися своїми ідеями та досвідом роботи з такими механізмами в умовах збройних конфліктів та інших ситуацій насильства. Ця зустріч експертів забезпечила ґрунтовний інформаційний обмін та навчання, а також дозволила учасникам визначити загальні принципи та особливості, які вважаються основними для ефективного функціонування механізмів з питань зниклих безвісти осіб. Хоча під час зустрічі було визнано, що універсального рішення не існує, учасники погодились з необхідністю напрацювання практичних рекомендацій та інструментів для

підтримки створення та функціонування таких механізмів і висловили бажання взяти участь у розробці таких рекомендацій.

Мета рекомендаційних записок

Розробка перелічених нижче рекомендаційних записок стала можливою завдяки широким обговоренням з представниками механізмів та використанню багатолітнього досвіду МКЧХ у консультуванні механізмів та роботі з ними. Сподіваємось, що ці рекомендації нададуть державам та іншим відповідальним суб'єктам практичні вказівки та інструменти, які стануть у нагоді при розгляді питання про створення механізму з питань зниклих безвісти осіб.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН

ЧАСТИНА 1. НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ З ПИТАНЬ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ: МАНДАТ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ СІМЕЙ

1. Контекстуалізований підхід і мандат

Цей документ описує, яким чином ситуативні реалії впливатимуть на створення, обсяг повноважень та функціонування національних механізмів з питань зниклих безвісти осіб. Він пояснює важливість наявності чіткого мандату та розповідає про ключові елементи, серед яких цілі, організаційна структура та взаємовідносини з іншими органами влади, повноваження, правовий статус та представництво.

- **Інструмент:** Таблиця з національними механізмами, їх правовою основою, повноваженнями та структурою.

2. Принципи та засоби реалізації

У цьому документі розглядаються ключові принципи та засоби, що дозволяють розробити успішний механізм.

- **Довідково:** Звіт Кіпрського семінару з питань зниклих безвісти осіб, МКЧХ, 2019.

3. Потреби сімей зниклих безвісти осіб

У цьому документі розглядається, як механізм може допомагати сім'ям зниклих безвісти осіб. У ньому підкреслюється важливість проведення оцінки потреб для з'ясування конкретних труднощів, потреб та очікувань сімей зниклих безвісти осіб, а також наводиться короткий огляд потенційних потреб таких сімей.

- **Інструмент:** Супровід сімей зниклих безвісти осіб. Практичний посібник МКЧХ.

ЧАСТИНА 2. КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ

4. Оцінка політичного контексту, формування та забезпечення політичної волі

У цьому документі розглядається поняття політичної волі та пояснюється її необхідність для створення, належного функціонування національного механізму та досягнення його цілей. Метою документу є визначити показники політичної

волі, виділити певні ключові внутрішні та зовнішні фактори, які впливатимуть на осіб, котрі приймають рішення, та надати певні вказівки щодо формування політичної волі з одночасним пом'якшенням ризику політизації.

5. Забезпечення комплексного реагування: існуючі органи та організації, які займаються питанням зниклих безвісти осіб

Цей документ містить огляд установ та організацій, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у з'ясуванні долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб та у задоволенні потреб сімей зниклих безвісти осіб. Він також висвітлює деякі практичні проблеми, які можуть впливати на заходи реагування, та підкреслює важливість проведення оцінки наявного потенціалу перед розробкою напрямків роботи механізму та заходів реагування.

6. Створення або адаптація нормативно-правової та політичної бази для вирішення питання зниклих безвісти осіб

Цей документ містить рекомендації щодо нормативно-правових актів, які мають бути враховані під час перегляду національної законодавчої та політичної бази з питань запобігання зникненню людей, розшуку зниклих осіб, ідентифікації, вилучення тіл померлих та поводження з ними.

- **Інструмент:** Модельний закон про зниклих безвісти осіб.

7. Взаємозв'язок між гуманітарними цілями та цілями відповідальності (розробляється)

Цей документ буде присвячений різним цілям, які можуть мати механізми з питань зниклих безвісти осіб, та розповідатиме про елементи взаємодоповнення, коли у механізмів різні цілі.

ЧАСТИНА 3. ОПЕРАЦІЙНІ АСПЕКТИ

9. Залучення сімей та асоціацій сімей

У цьому документі підкреслюється важливість участі сімей у роботі механізму та наводяться їхні потенційні ролі. У ньому розглядається питання формування та діяльності асоціацій сімей та окреслюються можливості, які можна було б розглянути, а також деякі проблеми, які, можливо, доведеться вирішувати.

Механізми та управління даними (не розпочато)

Механізми та судово-медичні аспекти (не розпочато)

ЧАСТИНА 4. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ

10. Визначення ефективності механізму

Цей документ має на меті пояснити важливість оцінювання ефективності та впливу роботи механізму з питань зниклих безвісти осіб та містить вказівки щодо розробки відповідних показників. Він також пропонує перелік можливих кількісних та якісних показників.

- **Інструмент:** Перелік показників, які можуть бути потенційно застосовними до механізмів з питань зниклих безвісти осіб.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 1

НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ З ПИТАНЬ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ. КОНТЕКСТУАЛІЗОВАНИЙ ПІДХІД І МАНДАТ

Механізм повинен мати чіткий мандат на з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб, а також на комплексне, ефективне та стабільне задоволення потреб їхніх сімей.

Цей документ описує, яким чином ситуативні реалії впливатимуть на створення, обсяг повноважень та функціонування національних механізмів з питань зниклих безвісти осіб. Він пояснює важливість наявності чіткого мандату та розповідає про ключові елементи, серед яких цілі, організаційна структура та взаємовідносини з іншими органами влади, повноваження, правовий статус та представництво.

1. Національні механізми з питань зниклих безвісти осіб

Для цілей цих рекомендаційних записок термін «механізм» означає всі установи, комісії та інші органи і процеси, створені відповідальними органами влади з гуманітарною метою надавати індивідуальні відповіді про долю та місцезнаходження зниклих безвісти осіб, а також забезпечувати підтримку сімей зниклих безвісти осіб. Механізми можуть переслідувати й інші цілі, включаючи ті, що пов'язані з відповідальністю чи правосуддям у перехідний період.

Механізми можуть створюватися в ситуаціях триваючих збройних конфліктів, в інших ситуаціях насильства, після їх завершення і навіть для вирішення проблемних питань, які існують десятки років.

Національні механізми для розшуку зниклих безвісти осіб створені, зокрема, в Боснії та Герцеговині, Колумбії, Хорватії, Сальвадорі, Косово, Лівані, Перу, Сербії, Шрі-Ланці та Україні. Крім того, було створено ряд механізмів для сприяння координації пошукових робіт між колишніми сторонами збройних конфліктів: наприклад, після збройних конфліктів у Боснії та Герцеговині, між Хорватією та Сербією; на Кіпрі, після конфлікту в Косово в 1998–1999 рр., після війни в Перській затоці 1991 року та збройного конфлікту між Іраном та Іраком, після конфлікту в Абхазії в 1992–1993 рр. та після збройного конфлікту в Грузії 2008 року.

Основна увага в цих рекомендаційних записках буде приділена національним механізмам та гуманітарній меті надання індивідуальних відповідей сім'ям зниклих безвісти осіб, тобто встановленню долі та місцезнаходження їхніх зниклих родичів. Цей підхід жодним чином не має на меті применшити вагу інших цілей, таких як встановлення відповідальності; він радше передбачає, що за можливості ці цілі мають бути взаємодоповнюючими.

2. Контекстуалізований підхід

Вищезазначені механізми, зокрема їхні мандати, практичні підходи та ступінь успішності суттєво різняться, відображаючи історичні, політичні, соціально-економічні, культурні та інституційні реалії в кожному контексті.

Існують такі ключові фактори, які, швидше за все, допоможуть визначити можливі цілі та ефективність створення механізму:

Інституційний потенціал

Розшук та ідентифікація зниклих безвісти осіб і задоволення потреб їхніх сімей вимагає наявності чималого потенціалу. Здатність органів влади реалізувати його буде важливим критерієм при створенні механізму.

Механізм повинен відповідати характеру та масштабу доручених справ, існуючим потребам та очікуванням сімей, а також загальній соціальній, культурній, правовій та політичній ситуації в країні.

Довіра до установ

Минулі події часто визначають рівень довіри до органів влади, зокрема до військових, судових, правоохоронних та судово-медичних відомств. У контексті збройних конфліктів та інших ситуацій насильства населення або певні його верстви можуть не довіряти владі або боятися її. Це, ймовірно, негативно впливатиме на співпрацю механізму з населенням та на довіру до його роботи.

Соціально-політична згуртованість та політична воля

Відповідальні за зникнення людей можуть обіймати владні посади, або ж ні. Ключові політичні сили можуть не підтримувати зусилля, направлені на згадування минулого, такі як вирішення проблеми зниклих безвісти осіб. У таких ситуаціях з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти людей стає, як правило, більш складним і делікатним завданням, як і питання встановлення відповідальності.

Ці та інші фактори впливатимуть на обсяг цілей механізму. Вони також впливатимуть на ступінь самостійності механізму та наданих йому повноважень: наприклад, у питаннях доступу до інформації, територій або повноважень зобов'язувати свідків свідчити.

3. Потреба у мандаті

Механізму потрібен мандат, який зазвичай надається шляхом прийняття відповідного законодавства.

Мандат забезпечує правову основу функціонування механізму. Ключовими елементами, які мають бути визначені в мандаті, є цілі механізму, його структура, порядок управління та функціонування, повноваження та статус (включаючи статус персоналу) та його ресурси. Крім того, мандат за необхідності має включати положення про представництво та участь різних суб'єктів, включаючи сім'ї зниклих безвісти.

4. Ключові елементи мандату

а. Цілі

Цілі механізму повинні включати такі питання, але не обмежуватись ними:

i) Хто належить до зниклих безвісти осіб, розшуком яких займатиметься механізм?

Мандат повинен визначати юрисдикцію механізму/обсяг розглядуваних справ та, зокрема, містити прив'язку до конкретного збройного конфлікту або події, періоду часу, регіону або географічної області, способу зникнення або до будь-якого поєднання таких ознак. Слід мати на увазі, що межа між різними видами справ часто є нечіткою. Тому важливо, щоб мандати різних залучених органів були чіткими та не співпадали, і щоб для формулювання питань юрисдикції, процесів, інформаційного обміну тощо існували стандартні робочі процедури.

ii) На що спрямований механізм?

Мандат механізму повинен, зокрема, визначати дії та функції, необхідні для з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб, а також для надання послуг та допомоги їхнім сім'ям.

iii) Який термін дії мандату механізму?

Мандат механізму може бути ситуативним та обмеженим у часі або ж необмеженим, який діятиме доти, поки не з'ясується доля зниклих безвісти осіб або не буде передбачено створення постійного органу. На практиці час, необхідний для розслідування певного обсягу справ, часто з самого початку грубо недооцінюється. Тому потрібно подбати про те, щоб уникнути нереальних очікувань.

в. Організаційна структура та взаємозв'язок з іншими установами

Розшук зниклих безвісти осіб та задоволення потреб їхніх сімей є складним та потенційно чутливим процесом, який може потребувати участі та співпраці судових, слідчих та судово-медичних органів, а також інших суб'єктів і зацікавлених сторін.

Після проведення оцінки існуючих установ і процесів необхідно прийняти рішення про те, чи можна їх посилити для усунення виявлених недоліків за умов належної координації, чи необхідно створити нові структури, підпорядковані механізму. Така оцінка повинна враховувати не лише питання потенціалу, але й довіри та незалежності.

Мандат і цілі механізму повинні відображати виявлені недоліки, унеможливлувати частковий збіг і дублювання завдань, а також оптимізувати знання, досвід, можливості та ресурси існуючих установ.

Ці фактори дадуть інформацію про форму та роль майбутнього механізму: комісія з координуючою роллю, єдиний реєстр для централізації та обробки всієї інформації про зниклих безвісти осіб та неідентифіковані людські останки, спеціалізований підрозділ для розгляду конкретного обсягу справ, або незалежна установа з широким колом повноважень. Необхідно також чітко визначити та

сформулювати його взаємозв'язок і взаємодію з іншими органами влади та установами.

с. Повноваження та правовий статус механізму та його персоналу

Для розслідування випадків зникнення безвісти часто потрібен доступ до секретної інформації, свідків, у тому числі державних службовців, а також фізичний доступ до певних місць для проведення обшуків. Механізми можуть також вважати за потрібне забезпечити конфіденційність свідків або застосувати засоби примусу. Зрештою, механізму та його персоналу може знадобитися захист від втручання, зокрема від втручання інших державних установ.

d. Питання представництва та участі

Представництво та участь ключових суб'єктів – серед яких не лише сім'ї зниклих безвісти осіб, але й представники відповідних політичних, етнічних або релігійних груп, державних установ або громадянського суспільства – можуть мати вирішальне значення для забезпечення законності роботи механізму та довіри до нього.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 2

Принципи та засоби реалізації успішного механізму

Національний механізм має забезпечити досягнення гуманітарних цілей: з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб та підтримку їхніх родичів.

У цьому документі розглядаються ключові принципи та засоби, що дозволяють розробити успішний механізм.

Механізм має створюватися в результаті процесу, який передбачає активну участь сімей, та де сім'ї відіграють головну роль

Необхідно чути та враховувати думку сімей, щоб цілі механізму правильно відображали їхні права, потреби та занепокоєння.

Механізм повинен у максимально можливій мірі заохочувати та забезпечувати активну участь сімей – за підтримки відповідальних органів влади, експертів, місцевих асоціацій та неурядових організацій – у розробці та здійсненні заходів, пов'язаних із розшуком, та забезпечувати більш комплексне задоволення їхніх потреб.

Із самого початку роботи механізму необхідно наголосити на прагненні забезпечити сім'ям ефективну допомогу, взаємодію та інформаційну підтримку.

♀ РЗ 3: ПОТРЕБИ СІМЕЙ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ
♀ РЗ 9: ЗАЛУЧЕННЯ СІМЕЙ ТА АСОЦІАЦІЙ СІМЕЙ

Механізм повинен дотримуватися принципу недискримінації; він має надавати однакові можливості всім сім'ям, враховуючи їхні індивідуальні потреби

До зниклих безвісти осіб та їхніх сімей слід ставитись однаково без будь-якої дискримінації за расовою приналежністю, кольором шкіри, статтю, мовою, релігією, політичними або іншими поглядами, національним або соціальним походженням, майновим станом, статусом при народженні або іншим статусом.

Механізм повинен залучитися довірою сімей. Він має працювати відкрито та прозоро, регулярно інформуючи сім'ї про процес розшуку та їхні права

Механізм повинен максимізувати обмін інформацією з сім'ями, щоб не допускати збільшення тривалості їхніх страждань. Він має інформувати їх та відповідні громади про свою роботу, процес розшуку, прийняті рішення та їх наслідки, обмеження та шанси на успіх, включаючи ймовірність знайти зниклих родичів живими.

Він має інформувати сім'ї про їхні права, включаючи право на притягнення до відповідальності осіб, відповідальних за зникнення їхніх родичів. Якість і кількість наданої сім'ям інформації має вирішальне значення як для ефективного задоволення їхніх потреб, так і для управління їхніми очікуваннями щодо процесу розшуку. Інформація повинна надаватися зрозумілою їм мовою. Для ефективної взаємодії з сім'ями слід створити контактний центр, який забезпечить належне інформування сімей; це допомогло б забезпечити довіру до механізму, а також до результатів пошуку.

Механізм повинен мати чіткий мандат, адаптований до ситуації та здатний адаптуватися до мінливого оточення

Соціальні, етичні, культурні, релігійні, правові, економічні та політичні особливості оточення впливатимуть на роботу механізму та повинні враховуватися при визначенні його мандату.

Необхідно ретельно оцінити ситуацію в країні, включаючи правову та інституційну структуру, відповідну законодавчу базу та процедури, щоб виявити прогалини та вузькі місця у вирішенні проблеми зниклих безвісти осіб. Мандат механізму повинен коригувати виявлені недоліки.

Ключові фактори, такі як політична воля, чинне законодавство або доступ сімей до підтримки, можуть із часом змінюватися. Тому мандат і функції механізму мають передбачати динамічність та оперативність у міру розвитку ситуації та потреб сімей.

У той же час структура механізму повинна у максимально можливій мірі передбачати запобіжні заходи – в ідеалі законодавчі – для захисту механізму від менш сприятливих змін ситуації, які можуть створювати обмеження або перешкоди для його функціонування (наприклад, зміни до бюджету, примусові повноваження).

- ♀ РЗ 1: НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ З ПИТАНЬ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ. КОНТЕКСТУАЛІЗОВАНИЙ ПІДХІД І МАНДАТ
- ♀ РЗ 4: ОЦІНКА ПОЛІТИЧНОГО КОНТЕКСТУ, ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ
- ♀ РЗ 3: ПОТРЕБИ СІМЕЙ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ
- ♀ РЗ 5: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО РЕАГУВАННЯ: ІСНУЮЧІ ОРГАНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ
- ♀ РЗ 6: СТВОРЕННЯ АБО АДАПТАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ БАЗИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

Положення механізму по відношенню до інших державних структур і надані йому повноваження повинні дозволяти йому забезпечувати комплексне, багатoproфільне та міжвідомче гуманітарне реагування на проблеми зниклих безвісти осіб та їхніх сімей

Розшук зниклих безвісти осіб та підтримка їхніх сімей є багатoproфільним питанням, у вирішенні якого можуть брати участь низка державних установ.

Тому механізм повинен забезпечувати:

- належне представництво всіх залучених суб'єктів та установ;

- ефективну комунікацію та координацію між відповідальними державними суб'єктами та іншими зацікавленими сторонами, та
- належне формулювання відповідальності на оперативному та політичному рівнях.

Механізм повинен користуватися довірою сімей та громад, для підтримки яких його було створено. У контексті триваючих або минулих збройних конфліктів та інших ситуацій насильства це може вимагати вищого рівня незалежності від інших державних установ.

Механізм має бути наділений необхідними повноваженнями, серед яких можливість збирати потрібну інформацію від відповідальних урядових та неурядових структур, включаючи судові органи, що може допомогти з'ясувати долю та місцезнаходження зниклих безвісти осіб.

- ♀ РЗ 1: НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ З ПИТАНЬ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ. КОНТЕКСТУАЛІЗОВАНИЙ ПІДХІД І МАНДАТ
- ♀ РЗ 5: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО РЕАГУВАННЯ: ІСНУЮЧІ ОРГАНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ
- ♀ РЗ 6: СТВОРЕННЯ АБО АДАПТАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ БАЗИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

Механізм повинен мати можливість розвивати та зберігати політичну підтримку, а також інтерес, довіру та підтримку різних зацікавлених сторін

Політична воля має важливе значення для створення механізму та його сталого й ефективного функціонування. Вона включає виділення достатнього бюджету та співпрацю з боку влади, особливо у питаннях обміну інформацією.

Довіра між сторонами триваючого або колишнього збройного конфлікту, органами влади та сім'ями або між раніше розділеними громадами також має фундаментальне значення для здатності механізму діяти та досягати прогресу. Для створення довіри та підтримки слід забезпечити належне представництво та участь відповідних зацікавлених сторін у створенні механізму та, де це доцільно, у його функціонуванні.

- ♀ РЗ 4: ОЦІНКА ПОЛІТИЧНОГО КОНТЕКСТУ, ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ

Механізм повинен бути стійким і забезпеченим необхідними кадровими та фінансовими ресурсами, а також інфраструктурою та обладнанням

Під час створення механізму органи влади повинні розуміти необхідність у довгостроковому виділенні потрібних ресурсів та зобов'язатися надавати їх, зокрема забезпечити механізм бюджетом, кадровими ресурсами, інфраструктурою та обладнанням.

Механізми повинні прагнути адаптувати свої наукові методи до наявних засобів, дотримуючись при цьому міжнародних стандартів.

Якщо механізм не має достатніх ресурсів, у тому числі досвіду, слід розглянути можливість звернення за допомогою до відповідних зовнішніх суб'єктів, включаючи міжнародні та неурядові організації, а також інші механізми.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 3

ПОТРЕБИ СІМЕЙ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

Механізм повинен керуватися різнобічними потребами сімей зниклих безвісти осіб та своїми цілями, розробленими для задоволення цих потреб.

У цьому документі розглядається, як механізм може допомагати сім'ям зниклих безвісти осіб. У ньому підкреслюється важливість проведення оцінки потреб для з'ясування конкретних труднощів, потреб та очікувань сімей зниклих безвісти осіб, а також наводиться короткий огляд потенційних потреб таких сімей.

Вступ

Сім'ї зниклих безвісти осіб мають особливі потреби, які визнано, наприклад, Міжнародною конференцією урядових та неурядових експертів з питань зниклих безвісти осіб, скликаною МКЧХ у 2003 році. Серед них потреба знати долю та місцезнаходження своїх зниклих родичів, потреба у задоволенні економічних, адміністративних та юридичних проблем і потреба у справедливості. Крім того, може існувати потреба у психосоціальній підтримці, а також у визнанні та вшануванні пам'яті. Доки ці потреби не будуть задоволені, сім'ям буде нелегко відбудувувати своє життя.

Механізм повинен забезпечити задоволення цих різнобічних потреб сімей відповідальними місцевими або національними органами, або ж самим механізмом. За можливості механізм має прагнути активно залучати представників сімей до планування та надання послуг.

Людина, яка безслідно зникає, є основною жертвою. Але ця трагедія зачіпає і багатьох інших. Родичі зниклої людини зазвичай терплять великі страждання, поки не дізнаються про її долю та місцезнаходження. Часто їхнє становище ускладнюється адміністративними, юридичними та економічними труднощами.

Слід провести оцінку потреб сімей, щоб з'ясувати їхні конкретні труднощі, потреби та очікування.

1. Оцінка потреб сімей

Щоб отримати всебічне розуміння потреб сімей зниклих безвісти осіб, механізми повинні проводити оцінку потреб сімей. Вона має здійснюватися персоналом, навченим розуміти потреби сімей та їхнє сприйняття долі зниклих безвісти осіб. Найімовірніше, така оцінка включатиме проведення бесід і фокус-груп із сім'ями, що дозволить краще зрозуміти їхні проблеми та погляди на те, як можна покращити їхнє становище. Оцінка також повинна враховувати проблеми безпеки та захисту.

В рамках оцінки слід перевірити, наскільки відповідальні установи, національне законодавство та адміністративні процедури здатні задовольнити потреби сімей. Така перевірка може включати створення схеми всіх відповідних суб'єктів та послуг, які вони надають. Це має дозволити механізму виявляти прогалини та відповідним чином вибудувати свою стратегію.

2. Формулювання стратегії задоволення потреб сімей

Стратегія задоволення сімейних потреб може включати такі питання:

- Вжиття заходів для максимізації ефективності існуючих установ, структур і процесів. Це може включати зусилля щодо інтеграції державних служб підтримки з урахуванням конкретних потреб та обставин сімей зниклих безвісти осіб;
- Створення системи інформування та направлення сімей зниклих безвісти осіб до існуючих служб;
- Розгляд можливості надання певних послуг самим механізмом у разі неспроможності існуючих установ і структур задовольнити конкретні потреби;
- Підвищення обізнаності суспільства щодо потреб сімей зниклих безвісти осіб, сприяння їх суспільному визнанню та організація підтримки сімей громадою;
- Надання підтримки та консультацій з питань законодавства для вирішення проблем, з якими стикаються сім'ї зниклих безвісти осіб.

♀ **ІНСТРУМЕНТ XX: Інформація та плани дій із практичного посібника МКЧХ «Супровід сімей зниклих безвісти осіб».**

3. Потреби сімей зниклих безвісти осіб

У наведеному нижче переліку викладено деякі основні потреби, які можуть мати сім'ї.

Важливо пам'ятати, що потреби сімей можуть відрізнятися навіть у межах одного контексту, залежно від культурних, релігійних та соціально-економічних факторів. Крім того, потреби з часом змінюються.

Потреба знати долю та місцезнаходження зниклої безвісти особи

Сім'ї повинні отримувати інформацію про долю та місцезнаходження свого зниклого родича та мати можливість відновити і підтримувати зв'язок із ним. Якщо їхній родич помер, вони мають знати дату, місце, обставини його смерті та місцезнаходження останків. Вони також повинні знати, як їхнього родича було ідентифіковано. Якщо останки не знайдені, сім'ям потрібно пояснити відповідну причину.

Потреба в інформації про процес розшуку

Сім'ї мають регулярно отримувати чітку і точну інформацію про перебіг розшуку. Це включає інформацію про різні етапи розшуку від моменту реєстрації справи до моменту знаходження зниклої особи. Крім того, сім'ї повинні отримувати інформацію про застосовні стратегії, методи, часові рамки, правові аспекти та існуючі проблеми. Вони мають бути поінформовані про всі можливі результати, щоб керувати своїми очікуваннями.

Потреба у психологічній та психосоціальной підтримці

Зникнення родича дуже сильно та різнобічно впливає на психологічний стан. Постійна невідомість і неможливість належним чином оплакати його часто супроводжується почуттям страху, розчарування, безсилля, провини та гніву.

Термін «неоднозначна втрата» був вперше введений психологом Поліною Босс. Вона визначила неоднозначну втрату як «ситуацію неясної втрати, спричинену незнанням того, чи близька людина мертва чи жива, відсутня чи присутня». Це серйозно впливає на психологічний добробут сімей, навіть якщо раніше вони не були соціально вразливими. Такі сім'ї можуть все життя шукати відповідей та, як наслідок, стають соціально та емоційно ізольованими. Одним із головних досягнень теорії є те, що вона дає назву безкінечному смутку в умовах ізоляції.

Неоднозначна втрата може призвести до емоційного роз'єднання, тривоги, депресії та інших психічних порушень. Такі сім'ї часто стикаються з труднощами у стосунках із родичами та соціальним оточенням. Тому їм може знадобитися психологічна та психосоціальна підтримка.

Потреба у юридичній та адміністративній підтримці, зокрема в інформації про права та процедури

Там, де національне законодавство не адаптовано належним чином, родичі можуть зіткнутися з низкою юридичних та/або адміністративних перешкод і залишитися без будь-яких засобів підтримки. Наприклад, сім'ї можуть не мати доступу до пенсій та інших соціальних виплат або бути не в змозі реалізувати свої договірні, майнові права та права, передбачені сімейним законодавством (наприклад, шлюб, опіка, спадкування). З цієї причини важливо на законодавчому рівні визнати статус зниклих безвісти осіб, щоб гарантувати та забезпечити безперервність їхньої правосуб'єктності та захистити права їх та їхніх сімей.

Потреба в економічній або фінансовій підтримці

Сім'ї зниклих безвісти осіб можуть мати фінансові проблеми, які безпосередньо пов'язані зі зникненням їхнього родича: наприклад, коли зникла людина є годувальником у сім'ї, або коли сім'я витрачає значні кошти на розшуки. Як наслідок, вони можуть не мати змоги задовольняти свої базові потреби у харчуванні, проживанні, медичному обслуговуванні та платній освіті.

У деяких контекстах відсутність правового статусу зниклої безвісти особи має економічні наслідки. Наприклад, їхні сім'ї можуть не визнаватися постраждалими, а отже, не мати доступу до певних послуг або пільг. Крім того, вони можуть мати труднощі у доступі до банківських рахунків, пенсій, майна та інших активів зниклих осіб.

Важливо забезпечити, щоб сім'ї знали про свої права та шляхи їх реалізації.

Потреба у правді та справедливості

Якщо особи зникли безвісти внаслідок збройних конфліктів або інших ситуацій насильства, сім'ї також можуть наполягати на з'ясуванні правди про долю своїх родичів, тобто на встановленні відповідальних за їх зникнення або смерть, і вимагати притягнення винних осіб до відповідальності та їх покарання. Тому важливо забезпечити, щоб заходи зі з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб та надання

допомоги їхнім сім'ям здійснювались таким чином, щоб це не перешкоджало правосуддю.

Потреба у проведенні поховань або меморіальних ритуалів

Сім'ї всього світу мають потребу у проведенні меморіальних ритуалів. Такі ритуали можуть бути формою публічного визнання оплакування та способом вшанувати померлих. Ритуальні практики сильно відрізняються залежно від контексту; на них також можуть впливати особисті, ситуативні, політичні, соціальні, релігійні та культурні фактори.

Зазвичай, хоча і не у всіх контекстах, сім'ї висловлюють необхідність у вилученні тіла померлого та встановленні його особи науковими методами, щоб мати змогу провести похоронні обряди відповідно до своїх релігійних та культурних переконань.

Якщо з'ясується, що людські останки неможливо вилучити, для деяких сімей достатньо отримати підтвердження смерті зниклого родича від органу влади або організації, яким вони довіряють. У таких ситуаціях можуть проводитись церемонії вшанування пам'яті зниклої особи з урахуванням культурних особливостей.

Потреба у визнанні страждань, у суспільній пам'яті та відшкодування втрати

Збереження пам'яті про зниклих безвісти осіб, публічне визнання страждань їхніх сімей та забезпечення відшкодування втрати є важливими кроками не лише для підтримки сімей, але й для відновлення довіри та сприяння примиренню.

Можуть бути вжиті такі заходи:

- Офіційне визнання страждань сімей та їхнього скрутного становища шляхом відповідних офіційних заяв;
- Проведення на національному рівні заходів для вшанування зниклих безвісти осіб та їхніх сімей, встановлення меморіалів;
- Публікація списків зниклих безвісти осіб за згоди постраждалих сімей для збереження історичної пам'яті та підтвердження визнання проблеми.

Оцінка потреб сімей має бути спрямована на розуміння їхніх відповідних очікувань.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 4

Оцінка політичного контексту, формування та забезпечення політичної волі

Механізм потребує наявності політичної волі та підтримки, щоб мати необхідні повноваження та ресурси для ефективного виконання свого мандату та досягнення своїх цілей.

У цьому документі розглядається поняття політичної волі та пояснюється її необхідність для створення, належного функціонування національного механізму та досягнення його цілей.

Метою документу є визначити показники політичної волі, виділити певні ключові внутрішні та зовнішні фактори, які впливатимуть на осіб, котрі приймають рішення, та надати певні вказівки щодо формування політичної волі з одночасним пом'якшенням ризику політизації.

1. Вступ

Політична воля є передумовою створення ефективного та стійкого механізму. Рівень політичної волі є важливим фактором для визначення того, який тип механізму найкраще підходить для певного контексту та часу.

У багатьох контекстах – особливо під час збройних конфліктів та інших ситуацій насильства або після їх завершення – проблема зниклих безвісти осіб не вирішується ефективно через відсутність політичної волі. Це може бути пов'язано з різними причинами: тривають бойові дії, політична еліта не готова розбиратися з минулим та визнавати неправомірність дій або нестачу політичного капіталу через низьку підтримку суспільством, або ж зниклими безвісти особами можуть бути переважно представники маргіналізованих верств населення: наприклад, національні меншини або мігранти.

2. Визначення політичної волі

Поняття політичної волі визначається як сукупність трьох елементів (Carmen Malena, 2009), які взаємно підсилюють один одного: політичні «хочу», «можу» та «повинен». Для того, щоб зацікавлені сторони погодилися здійснити певну дію та чинили відповідно, вони повинні захотіти здійснити цю дію, бути впевненими, вони можуть здійснити її, а також відчувати, що повинні здійснити цю дію. На кожен із цих елементів впливає широкий спектр глибоких факторів на особистому, організаційному та соціальному рівнях.

Політична воля тісно пов'язана зі здатністю реалізації. Різниця між «можу» та «хочу» допомагає зрозуміти, що відсутність політичної волі насправді може свідчити про недостатню спроможність уряду (наприклад, нестачу досвіду та ресурсів). Тому у деяких випадках формування політичної волі може вимагати певного розвитку державного потенціалу.

Наявність або відсутність політичної волі – це те, що піддається активному впливу та формуванню. Для формування і виховання політичної волі важливо намагатися зрозуміти її основні елементи та ключові фактори впливу на неї.

3. Політична воля як передумова створення механізму

Наявність політичної волі є найважливішою передумовою для створення механізму та його успішного функціонування. Без підтримки ключових суб'єктів законодавчої, виконавчої влади та відповідальних соціальних суб'єктів механізм не може стати успішним.

Рівень політичної волі у певному контексті впливатиме на визначення реалістичності цілей. Від нього залежатиме, чи матиме механізм достатньо потужну правову основу та повноваження для забезпечення співпраці ключових державних установ, наприклад, шляхом обміну інформацією та надання доступу до потрібних місць і свідків, а також чи буде механізм забезпечений необхідними ресурсами у довгостроковій перспективі. Рівень політичної волі також впливатиме на можливість застосування неупередженого підходу в інтересах усіх постраждалих сімей.

4. Якщо політичної волі не вистачає

З огляду на чутливість більшості справ про зникнення безвісти, відсутність політичної волі на початку роботи зі створення механізму є загальним явищем. Хоча це вимагає певних зусиль для формування та реалізації стратегії впливу на політичну волю, є й інші кроки, які можна зробити для підготовки підґрунтя механізму. Серед таких кроків: забезпечення дотримання конкретних прав людини та зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом, зокрема вжиття превентивних заходів у місцях тримання під вартою; позначення та захист місць поховань; захист архівів. Крім того, слід розглянути питання щодо розвитку технічного потенціалу та нормативно-правової бази, що в кінцевому підсумку сприяло б роботі механізму, включаючи розвиток судово-медичної галузі та установ, а також нормативно-правової бази з питань кладовищ, процесу ідентифікації, генетичних банків або планів дій на випадок масових жертв. Нейтральні суб'єкти можуть підтримати ці зусилля.

5. Оцінка та формування політичної волі

Для формування політичної волі важливо:

- a. Проаналізувати політичне середовище, а також його зумовлюючі фактори та обставини;
- b. Визначити значення політичної волі в контексті проблеми зниклих безвісти осіб, посилаючись на конкретні показники;

- c. Визначити відповідальні сили та суб'єктів, скласти їх схему, оцінити ступінь їхньої політичної волі та проаналізувати мотиви та проблеми, які можуть лежати в основі їхньої думки;
- d. Визначити шляхи взаємодії, які найкраще підходять для впливу на різні зацікавлені сторони.

a. Аналіз політичного середовища

При проведенні оцінки слід враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори.

i. Внутрішні фактори

- Ступінь підтримки політичними партіями вирішення проблеми зниклих безвісти осіб;
- Триваючий або колишній характер насильства;
- Ступінь застосування превентивних та завчасних заходів під час збройного конфлікту;
- Продовження перебування при владі осіб, офіційно або неофіційно відповідальних за зникнення осіб безвісти;
- Ступінь та якість діалогу між сторонами збройного конфлікту;
- Вирішення питання зниклих безвісти осіб у межах перехідного правосуддя або процесів підзвітності;
- Ступінь політичної чутливості процесів підзвітності та ступінь, до якого поточні розслідування та/або переслідування роблять перспективу занадто чутливою;
- Ступінь урегулювання питання чинним національним законодавством;
- Ступінь дотримання верховенства права, прав людини та якості державного управління;
- Ступінь впливу на електорат та підтримка, яку можна здобути шляхом проведення інформаційних кампаній;
- Ступінь позитивного тиску, який можна чинити на відповідальні органи влади завдяки активній підтримці та лобюванню з боку груп громадянського суспільства, зокрема асоціацій сімей;
- У контексті, де сім'ї зниклих безвісти осіб організуються: активне відстоювання спільних інтересів або наявність конкуруючих програм;
- Інші аспекти, які безпосередньо пов'язані з проблемою зниклих безвісти осіб або неідентифікованих людських останків та впливають на політичну волю: культурні аспекти, економічні інтереси.

ii. Зовнішні фактори

- Чи включено питання зниклих безвісти осіб до порядку денного мирних переговорів та/або чи згадується воно в обговорюваному мирному договорі;
- Чи є чітка згадка проблеми зниклих безвісти осіб у цьому конкретному контексті в резолюціях регіональних та міжнародних організацій;
- Чи вбачається прогрес у вирішенні питання зниклих безвісти осіб передумовою політичного процесу, наприклад, приєднання до регіональних політичних груп або визнання міжнародного статусу;

- Ступінь зацікавленості донорів у питанні зниклих безвісти осіб; чи передбачене фінансування цього питання державами-донорами або міжнародними організаціями в їхніх угодах про фінансування;
- Ступінь встановленого зв'язку між реалізацією заходів із вирішення питання зниклих безвісти осіб та іншими важливими питаннями політичного порядку денного, особливо національного, регіонального або міжнародного значення.

в. Показники для оцінки політичної волі

Для оцінки політичної волі корисно розбити її поняття на конкретні дії або показники, що свідчать про політичну прихильність. Це допоможе зрозуміти, де вона є найсильнішою або найслабшою, та відстежувати зміни з часом. Політична воля становить поєднання показників, кількісних елементів, а також суджень.

Такими показниками можуть бути:

- Публічні заяви політичних лідерів, які безпосередньо чи опосередковано стосуються теми зниклих безвісти осіб. Однак важливо оцінити, чи є такі заяви лише словами підтримки, чи має місце певне зобов'язання діяти.
- Дії, результатом яких є конституційна, законодавча або регуляторна реформи, національна політика або відповідні урядові програми. У випадку проблеми зниклих безвісти осіб це може бути запровадження законодавчої та регуляторної реформи для визнання правового статусу зниклих безвісти осіб та для сприяння задоволенню юридичних та адміністративних потреб сімей. Такі дії можуть також включати практичні кроки: наприклад, створення спеціалізованих установ або підрозділів, розробку нормативно-правових щодо захисту мертвих та ексгумації, а також збір і документування інформації щодо долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб.
- Реалізація законів або прийняття інших національних нормативно-правових актів, які вимагають належної реалізації.

Фактори там, де механізми вже створені:

- Обсяг покладених повноважень, документ, яким закріплено мандат механізму, рівень наданої політичної та фінансової незалежності, а також політичний статус особи, призначеної головою механізму, свідчитимуть про якість політичної волі.
- Надані механізму засоби застосування примусу та мобілізація зацікавлених сторін для підтримки механізму. Це, наприклад, вимоги різних міністерств та відомств щодо обміну інформацією, технічної підтримки та передачі ноу-хау.
- Санкції та їх застосування за невиконання рішень механізму. У ситуаціях, коли міністерства та відомства вчасно не вживають певних дій: наприклад, видання ордерів для проведення обшуку, проведення ексгумації та надання запитуваної механізмом інформації.
- Виділення достатніх довгострокових ресурсів (фінансових, технічних і кадрових) для механізму. Багато механізмів страждають від браку фінансування, нестачі

кваліфікованого персоналу та доступу до технологій ведення розслідувань. Це може свідчити про відсутність політичної підтримки.

- Впровадження законодавчих положень, заходів та стимулів, яку заохочують та полегшують надання механізму цінної інформації від сімей і свідків.

с. Визначення, схема та аналіз відповідних суб'єктів

Політичних суб'єктів можна поділити на різні категорії, починаючи від тих, хто рішуче виступає за вирішення проблеми зниклих безвісти осіб, закінчуючи тими, хто байдужий до неї, не має однозначної позиції або навіть може виступати проти спроб вирішити цю проблему.

Складання схеми зацікавлених осіб та їхніх позицій допоможе, серед іншого, у такому:

- Визначити суб'єктів, які можуть бути об'єднані в коаліцію прихильників;
- Визначити суб'єктів, які виступають проти вирішення проблеми, та проаналізувати їхні занепокоєння;
- Визначити суб'єктів, які мають можливість впливати як на громадську думку, на свої політичні партії або громадські рухи, так і на конкретних суб'єктів, підтримкою яких потрібно заручитися. Ними можуть бути, наприклад, релігійні лідери, політики, яких особисто торкнулася ця проблема, або інші впливові особистості та організації.

d. Визначення шляхів взаємодії та конкретних дій

Склавши схему зацікавлених сторін, варто в першу чергу визначити важелі впливу, якими можна скористатися для реалізації стратегії відстоювання інтересів та мобілізації прихильників. Важливо завжди пам'ятати, що тема зниклих безвісти осіб легко політизується, тому слід вживати максимально можливих заходів для пом'якшення такого ризику.

- Сприяти обговоренню питання зниклих безвісти осіб у парламенті або в уряді для прийняття законів та нормативно-правових актів;
- Розглянути участь у кампаніях для підвищення обізнаності суспільства щодо проблеми зниклих безвісти осіб;
- Публічно виступати на тему зниклих безвісти осіб та їхніх сімей, неідентифікованих тіл загиблих, а також організувати публічні дебати і брати в них участь;
- Підтримувати місцеві заходи та проекти щодо допомоги постраждалим особам;
- Розвивати можливості сімей зниклих безвісти осіб і мобілізувати їх. За нагоди підтримувати створення асоціацій сімей та/або допомагати їм ставати більш структурованими та стратегічними;
- Підтримувати інформаційно-просвітницькі стратегії сімей зниклих безвісти осіб і громадянського суспільства, взаємодіючи з державними та недержавними установами для забезпечення політичної підтримки;

- Надавати підтримку у вжитті заходів, які допомагають показати важливість і переваги механізму: наприклад, підтримку науковцям, котрі досліджують цю проблему;
- Продемонструвати, яким чином робота з механізмом може бути корисною іншим установам (наприклад, національний інституту судово-медичних експертиз, прокуратурі);
- Продемонструвати членам колишніх недержавних збройних формувань з політичними амбіціями, як підтримка механізму та співпраця з ним (в першу чергу за рахунок обміну інформацією) можуть забезпечити політичну підтримку;
- Поміркувати, чи можна використати зовнішні стимули для зміцнення політичної волі, наприклад: включення питання зниклих безвісти осіб у процеси правосуддя перехідного періоду та мирні угоди; його згадування в регіональних резолюціях або резолюціях Організації Об'єднаних Націй (або активізація подальших заходів щодо цього питання, якщо воно вже включено до мирної угоди або резолюцій);
- Взаємодіяти із зовнішніми суб'єктами, чий досвід може стати в нагоді під час обговорень.

Формулюючи стратегію залучення суб'єктів, важливо зменшити ризик політизації питання зниклих безвісти осіб. Для цього можливі такі кроки:

- Забезпечення того, щоб механізм та його зусилля не призводили до негативної дискримінації випадків зникнення безвісти;
- Забезпечення прозорого спілкування та регулярної взаємодії з сім'ями;
- Сприяння розвитку єдиної сімейної платформи (замість того, щоб мати безліч «конкуруючих» асоціацій сімей);
- Заохочення сімей з усіх боків підкреслювати спільність їхніх страждань і болі та виступати єдиним фронтом у досягненні гуманітарних цілей, де це можливо та безпечно;
- Забезпечення чіткості взятих зобов'язань щодо вирішення питання зниклих безвісти осіб, їх незалежності від прогресу інших аспектів політичного діалогу, а також запобігання утриманню інформації як тактики ведення переговорів.

Зусилля зі збереження політичної волі мають бути постійними, щоб механізм завжди мав підтримку та спроможність вирішувати питання зниклих безвісти осіб.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 5

Забезпечення комплексного реагування: існуючі органи та організації, які займаються питанням зниклих безвісти ОСІБ

Метою механізму є забезпечення комплексного інституційного та процедурного реагування на проблему зниклих безвісти осіб і потреби їхніх сімей. Щоб воно було адекватним, мультидисциплінарним, інтегрованим та ефективним, важливо оцінити наявний потенціал, виявити прогалини та проблеми і розробити стратегію реалізації нових або допоміжних заходів реагування.

Цей документ містить огляд установ та організацій, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у з'ясуванні долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб та у задоволенні потреб сімей зниклих безвісти осіб. Він також висвітлює деякі практичні проблеми, які можуть впливати на заходи реагування, та підкреслює важливість проведення оцінки наявного потенціалу перед розробкою напрямків роботи механізму та заходів реагування.

1. Проведення оцінки

Одночасно з оцінкою діючого законодавства та нормативних актів, з самого початку важливо провести схемування та оцінку всіх державних та інших установ, які мають потенціал, необхідний для з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб і задоволення прав і потреб їхніх сімей.

Аналіз існуючих установ і процесів повинен передбачати оцінку мандатів, цілей, ролей, існуючих процедур, потенціалу, ресурсів, знань, навичок, наявної інфраструктури та обладнання, а також прогалин і перешкод. При вивченні перешкод необхідно розглянути питання довіри громадськості. Оцінка потреб сімей забезпечить безцінну інформацію для виконання цього завдання.

З огляду на необхідність багатогалузевого реагування та комплексних дій, особливу увагу слід приділити визначенню того, наскільки різні урядові та оперативні структури здатні координувати свою діяльність, адекватно комунікувати та доповідати всіх зусиль для забезпечення ефективного розшуку та ідентифікації зниклих безвісти осіб та неідентифікованих тіл загиблих, а також комплексно реагувати на потреби сімей.

Тому виявлення прогалин, проблем і визначення необхідних заходів реагування вимагає попередніх консультацій з відповідальними органами влади, в тому числі, якщо треба, на національному, регіональному та місцевому рівнях. Також потрібні консультації з організаціями, які можуть надати технічну підтримку, з громадянським суспільством і, що не менш важливо, з постраждалими сім'ями.

Результати оцінки

Результати оцінки покажуть, чи існує необхідність у створенні нового механізму. Вони дозволять зрозуміти, чи мають існуючі державні установи та оперативні структури належний потенціал, та чи слід його адаптувати або посилити.

Якщо буде зроблено висновок про необхідність створення механізму для доповнення функцій існуючих установ, результати оцінки допоможуть визначити повноваження, обсяг завдань і цілі цього механізму таким чином, щоб вони відповідали визначеним потребам. Слід уникати дублювання та часткового повторення завдань і забезпечувати оптимальне використання потенціалу та ресурсів, що надаються існуючими установами.

Результати оцінки також дадуть інформацію про форму та роль майбутнього механізму: комісія з координуючою роллю, єдиний реєстр для централізації та обробки всієї інформації про зниклих безвісти осіб та неідентифіковані людські останки, спеціалізований підрозділ, незалежна установа або просто перенаштування існуючих процесів і зміцнення потенціалу існуючих установ.

Оцінка також має визначити, яким чином мандат, робота і процеси механізму мають перегукуватися з повноваженнями інших державних установ та оперативних структур, а також визначити, які засоби примусу (якщо вони потрібні) повинні бути надані механізму для ефективної реалізації його мандату.

2. Державні установи та інші суб'єкти, залучені до з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб

Багато суб'єктів докладають зусиль для вирішення проблеми зниклих безвісти осіб та надання допомоги їхнім сім'ям: починаючи від державних органів влади, недержавних збройних формувань, представників громадянського суспільства та асоціацій сімей, та закінчуючи міжнародними організаціями, зокрема МКЧХ та Міжнародним рухом Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Врешті-решт, саме органи влади повинні взяти на себе відповідальність за з'ясування долі та місцезнаходження всіх зниклих безвісти осіб, які підпадають під їхню юрисдикцію, та за задоволення прав і потреб їхніх сімей.

У більшості країн поліція є типовим органом, який веде розслідування випадків зникнення безвісти та знаходження неідентифікованих людських останків, а також уповноважений проводити невідкладні розшукові дії. Інші органи та установи, такі як військові та аварійно-рятувальні служби, також можуть відігравати свою роль.

Розшук зниклої безвісти особи може бути пов'язаний із розслідуванням кримінального провадження з залученням не тільки правоохоронних органів, а й прокурорів, слідчих суддів та судово-медичних фахівців. Там, де ці установи беруть участь у розшуку, слід оцінити, наскільки вони здатні забезпечити своєчасне індивідуальне з'ясування долі всіх зниклих безвісти осіб, або ж за вирішення гуманітарних завдань (індивідуальне з'ясування долі) повинен відповідати окремий спеціалізований орган.

Органи всіх рівнів, які можуть бути включені в оцінку:

- Міністерства та управління оборони та у справах ветеранів, внутрішніх справ, юстиції, соціального захисту, з гуманітарних питань, у справах меншин, охорони здоров'я, фінансів, житлового будівництва, освіти, закордонних справ
- Національні органи влади, які видають свідоцтва про смерть та довідки про визнання особи безвісти зниклою, якщо такі передбачені
- Правоохоронні та слідчі органи
- Інші органи влади, які беруть участь у розшуку зниклих безвісти осіб та вилученні тіл загиблих: напр. військові, служби екстреного реагування, служби з надзвичайних ситуацій
- Прокуратури та суди
- Судово-медичні (криміналістичні) інститути та лабораторії
- Державні лікарні
- Місця тримання під вартою
- Національні інформаційні бюро (НІБ) або подібні установи, якщо такі існують
- Місцеві, міжнародні та змішані трибунали
- Парламентські комісії (наприклад, парламентські комісії з прав людини)
- Слідчі комісії
- Омбудсмени
- Механізми встановлення істини
- Національні програми захисту жертв та свідків.

Недержавні суб'єкти, в тому числі:

- Усі сторони конфлікту
- Асоціації сімей та інші групи громадянського суспільства/ благодійні /релігійні групи підтримки
- МКЧХ, національні товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та інші організації, які працюють над проблемою зниклих безвісти осіб і посилюють судово-медичну систему
- Місцеві та міжнародні НУО, зокрема НУО з прав людини та організації, що беруть участь у судово-медичних процесах
- Наукові або дослідницькі установи, що беруть участь у проектах з архівування, документування та збереження соціальної пам'яті
- Міжнародні та інші організації

3. Ситуації, в яких держави не в змозі діяти

Однак роль певних державних установ може бути обмежена у певних ситуаціях:

- Державні органи не мають доступу до територій (наприклад, через збройний конфлікт) або сімей, які проживають у дуже віддалених районах;

- Справи є транскордонними, і держава не має можливості проводити належне розслідування зникнення безвісти (відсутність дипломатичних зв'язків, контактів, спроможності обмінюватися інформацією);
- Сім'ї вважають органи влади відповідальними за зникнення їхніх родичів або не довіряють владі з інших причин;
- Родичі вагаються повідомляти про зникнення, побоюючись наслідків, помсти по відношенню до них самих, сімей, загрози життю зниклої особи, факту непостійності їхнього статусу або просто тому, що вони не довіряють офіційним процедурам.

У таких випадках для розшуку зниклих безвісти осіб будуть корисні участь і підтримка міжнародних та інших зовнішніх організацій.

4. Практичні проблеми, що впливають на роботу державних установ

Навіть там, де державна влада має необхідний доступ і довіру сімей, роботі державних установ і процесам можуть перешкоджати низка проблем.

Наприклад, органам влади може не вистачати повноважень, ресурсів та інструментів для проведення розшуку або ідентифікації людських останків, особливо у ситуаціях, коли немає ознак злочинної діяльності.

Ефективність координації між відомствами страждає, коли відсутні внутрішні системи та механізми, не визначені чіткі ролі, а також коли не вистачає обов'язків та процесів для визначення юрисдикції різних органів. Наприклад, відсутність комунікації між правоохоронними органами може призвести до неможливості встановити зв'язок між справами (сліпота до взаємозв'язків).

Відсутність належних процесів збору інформації, координації та управління призведе до непослідовного збору даних, низької якості інформації та навіть втрати важливих даних реєстрів місць тримання під вартою, лікарень, тимчасових поселень переселенців та місць поховань. Крім того, доступ до документів та архівів може бути обмежений з міркувань конфіденційності або безпеки. За відсутності централізованих інформаційних систем роздроблені бази даних не дають можливості звірити інформацію, особливо у транскордонних справах. Нарешті, кваліфікація персоналу часто недостатня для збору та надання інформації про юридичні та адміністративні процедури.

Оцінка існуючих установ та суб'єктів, а також їхнього потенціалу та недоліків повинна допомогти у розробці планів усунення таких недоліків, а також у формулюванні мандату механізму відповідно до виявлених прогалин.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 6

Національна нормативно-правова та політична база для вирішення питання зниклих безвісти осіб

Механізм повинен забезпечувати обґрунтоване та належне реагування у відповідності до міжнародних зобов'язань та існуючої правової системи. Для цього часто необхідно адаптувати національне законодавство для усунення будь-яких прогалин та недоліків.

Цей документ містить рекомендації щодо елементів, які мають бути враховані під час перегляду національної законодавчої та політичної бази з метою прийняття або внесення змін до законів та положень, пов'язаних з такими питаннями: запобігання зникненню людей, розшуку зниклих осіб, ідентифікації, вилучення тіл померлих та поводження з ними:

- запобігання зникненню людей
- розшук зниклих осіб, ідентифікація, вилучення тіл померлих та поводження з ними
- підтримка сімей зниклих безвісти осіб та реагування на їхні потреби
- здатність механізму виконувати свій мандат

Аналіз національної правової системи

Для попередження та вирішення справ про зникнення безвісти та для задоволення потреб постраждалих сімей потрібні безліч законодавчих положень, нормативних актів, а також адміністративних процесів і процедур. Вони стосуються таких питань, як запобігання зникненню безвісти, розшук, робота з тілами загиблих, потреби та підтримка сімей зниклих безвісти осіб, а також здатність механізму виконувати свій мандат.

Аналіз існуючої нормативно-правової та політичної бази допоможе визначити, наскільки вони сприяють досягненню вищезазначених цілей, чи узгоджені вони з відповідними міжнародними правовими зобов'язаннями, та які існують прогалини. Така оцінка також допоможе визначити, чи відбувається належне практичне застосування існуючих положень. Потім на основі цього аналізу можна розробити рекомендації щодо змін та доповнень до нормативно-правової та політичної бази, включаючи ті, що необхідні для забезпечення функціонування механізму.

У цій рекомендаційній записці викладені ключові міркування та основи, які мають значення при проведенні аналізу щодо кожної з вищезазначених цілей.

Міжнародне законодавство з питань зниклих безвісти осіб

Основна відповідальність за запобігання зникненню людей та за з'ясування долі зниклих безвісти осіб покладена на органи державної влади.

Міжнародне гуманітарне право (МГП), яке застосовується у ситуаціях збройних конфліктів, містить норми, спрямовані на запобігання зникненню людей в результаті конфлікту, а також на з'ясування їхньої долі та місцезнаходження. (1) Зокрема, МГП вимагає від учасників конфлікту вживати всіх можливих заходів для обліку осіб, які

вважаються зниклими безвісти в результаті збройного конфлікту, та надавати членам їхніх сімей будь-яку інформацію про долю таких осіб. МГП також вимагає розшукувати, збирати та евакуювати тіла загиблих, а також записувати перед похованням всю наявну про них інформацію задля подальшої ідентифікації тіл. Воно також вимагає належного поводження з тілами тих, хто загинув під час збройного конфлікту, та захисту їхньої гідності; сторони у збройному конфлікті повинні намагатися сприяти поверненню останків загиблих їхнім сім'ям за відповідним запитом. (2)

Міжнародне право прав людини (МППЛ) містить норми та стандарти, які стосуються запобігання зникненню осіб та з'ясування долі та місцезнаходження осіб, які зникли безвісти не лише у зв'язку зі збройним конфліктом, але й тих, хто зник безвісти внаслідок стихійних лих або процесів міграції. Слід зазначити, що **Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень** 2006 року є першим універсальним договором, який включає конкретні зобов'язання держав-учасниць щодо попередження та захисту від насильницьких зникнень. У разі насильницьких зникнень держави повинні вжити всіх належних заходів для розшуку, встановлення місцезнаходження та звільнення зниклих осіб, а також для розслідування актів насильницького зникнення та притягнення винних до відповідальності. (3) Нарешті, держави повинні вжити відповідних заходів, щоб захистити право кожного постраждалого знати правду щодо обставин насильницького зникнення, перебігу та результатів розслідування та долі зниклої людини. (4)

Інші галузі права, такі як міжнародне право з ліквідації наслідків стихійних лих, також містять відповідні положення, які сприяють забезпеченню належного поводження з померлими та захисту їхньої гідності.

Держави зобов'язані приймати та застосовувати на національному рівні заходи для виконання своїх зобов'язань за міжнародним правом.

1. Див. Інформаційний бюлетень про проблему зниклих безвісти осіб та їхні сім'ї, виданий консультантами МКЧХ з питань МГП, 2015: <https://www.icrc.org/en/document/missing-persons-and-their-families-factsheet>

2. Див. Інформаційний бюлетень про проблему зниклих безвісти осіб та їхні сім'ї, виданий консультантами МКЧХ з питань МГП, 2020: <https://www.icrc.org/en/document/humanity-after-life-respect-and-protection-dead>

3. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень. Див. ст. 24, відповідно до якої у разі смерті кожна держава-учасниця вживає усіх належних заходів для установаження місцезнаходження, забезпечення поваги та повернення останків загиблих; ст. 3; ст. 15 визначає, що держави-учасниці співробітничать одна з одною та надають одна одній найповніше сприяння в наданні допомоги жертвам насильницьких зникнень, у розшуку, у визначенні місцезнаходження чи звільненні зниклих осіб, а в разі смерті – в ексгумації, ідентифікації особи зниклих та поверненні їхніх останків.

4. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, ст. 24.

Теми, які слід охопити при оцінюванні

У подальших розділах наведено приклади на основі міжнародних зобов'язань, стандартів і передових практик, тому їх слід адаптувати відповідно до контексту.

1. Запобігання зникненню людей

Щоб запобігти зникненню людей, вкрай важливо, щоб національне законодавство передбачало конкретний захист низки прав людини, серед яких: право на життя; право на свободу та особисту недоторканість; право на повагу до сімейного життя; заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; заборона насильницького зникнення; право на визнання правосуб'єктності.

Оцінюючи національне законодавство, слід вивчити, чи передбачено національними законами, нормативно-правовими актами, процедурами та правилами таке:

- правосуб'єктність та видача національних документів, що посвідчують особу, включаючи свідоцтва про народження;
- захист померлих за будь-яких обставин, включаючи належне поводження з людськими останками, відповідне документування та захист місць поховань та могил;
- національні нормативно-правові акти, що регулюють затримання та тримання під вартою, включаючи судові та процесуальні гарантії для запобігання зникненню осіб, позбавлених волі, зокрема запобігання свавільному затриманню, оперативну реєстрацію затриманого, повідомлення про затримання та місце тримання під вартою, централізацію інформації, доступ до адвокатів, судовий нагляд, візити незалежних моніторингових органів, забезпечення контактів з сім'єю;
- закони, які передбачають криміналізацію насильницьких зникнень та встановлюють відповідальність за інші злочини, пов'язані зі зникненням безвісти (наприклад, за інші серйозні порушення МГП під час збройних конфліктів або за грубі порушення права прав людини);
- створення Національного інформаційного бюро під час міжнародних збройних конфліктів; посвідчення особи або картки для членів збройних сил/сил безпеки.

2. Розшук зниклих безвісти осіб

У більшості контекстів правоохоронні органи наділені мандатом і повноваженнями розшукувати зниклих безвісти осіб у межах системи кримінального правосуддя. Під час аналізу національного законодавства слід розглянути всі аспекти до розшуку зниклих безвісти осіб цими органами, зокрема в контексті розслідування кримінальних проваджень.

У деяких випадках, наприклад у постконфліктних ситуаціях із великою кількістю зниклих безвісти осіб, мандат та/або можливості існуючих установ можуть виявитися недостатніми для надання індивідуальних відповідей у всіх справах. Часто це призводить до створення окремого механізму для з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб. Також можуть виникнути питання часткового збігу юрисдикцій та повноважень, а також питання, пов'язані з взаємодоповнюваності між розшуком та розслідуванням кримінальних проваджень.

Див: Рекомендаційна записка 7: Взаємозв'язок між гуманітарними цілями та цілями відповідальності

Під час оцінки слід розглянути закони, нормативні акти, процедури та правила, пов'язані з таким:

- як можна повідомити про зникнення особи;
- як відповідальні органи здійснюють розшук зниклих безвісти осіб, у тому числі в межах розслідувань, які проводяться правоохоронними та судовими органами; тут можуть бути залучені й інші суб'єкти, наприклад, у період перехідного правосуддя;
- забезпечення доступу до відповідних архівів та їх захисту, наприклад, шляхом введення мораторію на знищення документів, за порушення якого передбачені певні санкції;
- захист даних, зібраних у процесі розшуку: наприклад, персональні дані зниклих безвісти осіб та/або їхніх сімей, біологічні зразки, особи свідків чи винних;
- захист свідків та жертв, включаючи заходи для забезпечення безпеки або конфіденційності потенційного свідка або джерела до, під час та після судового розгляду – надається, як правило, прокуратурою, поліцією або за рішенням суду.

3. Вилучення та ідентифікація тіл загиблих, поводження з ними

Людські останки потрібно ідентифікувати, поводитися з ними з повагою та захищати їх гідність відповідно до застосовних національних та міжнародних законів і стандартів. У протилежному випадку це може збільшити кількість зниклих безвісти осіб, а також становити нехтування правами та потребами їхніх сімей таких осіб і продовжити їхні страждання.

Установлення місцезнаходження та вилучення людських останків стосується як розшуку, так і розслідування кримінальних проваджень. Тому слід подбати про те, щоб вони здійснювалися за наявності належних дозволів, у тому числі судових ордерів та, за необхідності, у присутності компетентного органу. Зазвичай провідну роль у ексгумації відіграють судові органи. Механізму з питань зниклих безвісти осіб у цьому процесі може бути відведена роль спостерігача.

За деякими юрисдикціями ексгумацію можуть проводити суб'єкти, не пов'язані із системою кримінального правосуддя: наприклад, механізми з питань зниклих безвісти осіб або гуманітарні судово-медичні групи. Там, де це відбувається, слід запровадити заходи, які гарантуватимуть, що будь-які майбутні кримінальні провадження та переслідування не будуть поставлені під загрозу.

Процес ідентифікації повинен складатися з юридичної перевірки наукового зіставлення інформації про зниклих осіб із неідентифікованими людськими останками, проведеного судово-медичними експертами відповідно до науково-криміналістичних принципів і стандартів. Він повинен спиратися на численні судово-медичні методи, беручи до уваги всі наявні наукові та контекстуальні докази.

Під час оцінки національної нормативно-правової бази слід розглянути закони, нормативні акти, процедури та правила, пов'язані з таким:

- судово-медичне розслідування причин смерті, ексгумація, робота з неідентифікованими та незатребуваними тілами, управління могилами та кладовищами та реєстрація смерті;
- ідентифікація людських останків;
- захист мертвих (наприклад, національні плани забезпечення готовності та реагування на надзвичайні ситуації, що включають роботу з тілами загиблих).

4. Правовий статус зниклих безвісти осіб і пов'язані права їхніх сімей

У багатьох ситуаціях правовий статус «зникла безвісти особа» не визнається, що позбавляє сім'ї доступу до певних прав: наприклад, до майнових прав, встановлення опіки над дітьми, спадкування та повторного шлюбу. Сім'ям може не вистачати інформації про їхні права та процедури, необхідні для отримання фінансової, матеріальної та юридичної допомоги.

Під час оцінки слід розглянути закони, нормативні акти, процедури та правила, пов'язані з таким:

- визнання правового статусу зниклих безвісти осіб та їхніх сімей;
- реєстрація смерті, видача свідоцтв про смерть та рішень про визнання безвісно відсутніми;
- здатність сімей, наприклад, користуватися своїми правами на отримання пенсії, спадку, опіки, розлучення, майна, договірними правами, а також практичне застосування таких прав;
- доступ до соціальних виплат або допомоги, на які мають право сім'ї зниклих безвісти осіб, а також будь-які інші спеціальні фінансові та соціальні заходи, передбачені законом для таких сімей;
- правда, справедливість, компенсації та гарантії неповторення.

5. Забезпечення правової основи для роботи механізму

Там, де планується створення національного механізму або адаптація мандату існуючого механізму, може знадобитися внесення змін до національної нормативно-правової бази для забезпечення здатності механізму виконувати свій мандат і досягати поставлених цілей. Це може потребувати розмежування та визначення чітких ролей різних суб'єктів, які беруть участь у розшуку та розслідуванні справ зниклих безвісти осіб для забезпечення взаємодоповнюваності зусиль.

Це може включати здатність:

- отримувати інформацію та реєструвати справи про зникнення безвісти від сімей та відповідних органів влади;
- отримувати доступ, збирати, аналізувати та надавати заявнику та відповідним органам інформацію про обставини зникнення, а також про долю та місцезнаходження зниклої безвісти особи, забезпечуючи при цьому захист даних;
- здійснювати або вимагати проведення відповідними органами будь-яких заходів, необхідних для розшуку зниклих безвісти осіб та перевірки інформації;

- окреслювати ролі та обов'язки всіх відповідних установ, залучених до розшуку та розслідування справ зниклих безвісти осіб;
- отримувати доступ до всіх місць, де ймовірно знаходяться зниклі безвісти особи або їхні останки, та охороняти місця поховання;
- отримувати від відповідних урядових та неурядових структур, у тому числі від органів судової влади, всю відповідну інформацію, яка може допомогти з'ясувати долю та місцезнаходження зниклих безвісти осіб. Це може бути: інформація про обставини зникнення; імена свідків та відповідальних осіб; інформація про осіб, які загинули, були поранені або затримані; реєстр неідентифікованих тіл; документи кладовищ або місць поховання;
- реагувати на потреби сімей зниклих безвісти осіб і забезпечувати їх належний супровід з точки зору психічної та матеріальної підтримки (наприклад, витрати на поховання, участь у меморіальних заходах);
- мати бюджет і стійке джерело фінансування.

+++

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 9

Залучення сімей та асоціацій сімей

Механізм повинен забезпечувати ефективну участь сімей зниклих безвісти осіб як у створенні, так і в роботі механізму.

У цьому документі підкреслюється важливість участі сімей у роботі механізму та наводяться їхні потенційні ролі. У ньому розглядається питання формування та діяльності асоціацій сімей та окреслюються можливості, які можна було б розглянути, а також деякі проблеми, які, можливо, доведеться вирішувати.

Вступ

Хоча простежується тенденція «інформувати» сім'ї про роботу механізмів з питань зниклих безвісти осіб, існує потреба та докладаються все більш інтенсивні зусилля щодо активного залучення сімей та їхніх представників до всіх етапів процесу та щодо сприяння їх якомога більшій мобілізації, участі та відповідальності за процес.

Залучення сімей є безцінним для забезпечення належних та ефективних заходів реагування, полегшення обміну інформацією та формування громадської думки.

Хоча загалом усі погоджуються з необхідністю залучення сімей, проте ступінь і спосіб їх залучення залежатимуть від волі, можливостей та ресурсів сімей та їхніх асоціацій. Крім того, визначальними будуть конкретний контекст, у якому створюється механізм, і технічні особливості його робочих процесів.

Асоціації сімей можуть бути ефективним засобом представлення інтересів сімей. Якщо їхні цілі відповідають цілям механізму, можна скористатися їх допомогою. У той же час необхідно враховувати можливі проблеми, пов'язані, наприклад, із легітимністю та представництвом.

1. Важливість участі сімей

Забезпечення цільового, належного та ефективного реагування на потреби сімей

Залучення сімей має важливе значення для розуміння механізмом особливих потреб сімей зниклих безвісти осіб і для його здатності розробляти цілі та стратегію, які відповідатимуть цим потребам і будуть культурно прийнятними.

Полегшення обміну інформацією

Сім'ї завжди є головними при встановленні факту зникнення безвісти того. Вони відіграють важливу роль у складанні зведеного списку імен зниклих безвісти осіб та інших

відомостей, таких як обставини зникнення або можливі місця поховання. Сім'ї також можуть бути безцінними посередниками для обміну інформацією, сприяння направленню до відповідальних органів і надання допомоги постраждалим.

Формування громадської думки

Залучення сімей забезпечує краще розуміння механізму та довіру громадськості до нього. У політично чутливих контекстах, де довіра до держави підірвана, це може мати важливе значення для безпеки та захисту персоналу механізмів.

2. Можлива роль сімей у механізмі

Сім'ї можуть бути представлені в механізмі різними способами, які можуть відрізнитися залежно від контексту. Вони можуть бути організовані у вигляді формальних груп або представлені безпосередньо або у вигляді неформальної структури у довільній формі, очолюваної, наприклад, лідерами громад.

Сім'ї можуть брати участь у створенні, управлінні, роботі та моніторингу механізмів. Вони можуть відігравати консультативну роль або роль зв'язуючої ланки, або ж бути залученими до прийняття рішень. Ступінь їх участі залежить від їхньої волі, потенціалу, ресурсів та пов'язаних ризиків.

Визначення мандату та цілей механізму повинно супроводжуватися консультаціями із сім'ями, асоціаціями сімей та іншими організаціями громадянського суспільства, які їх представляють, приділяючи особливу увагу їхньому досвіду та знанням.

Після початку роботи механізму члени сімей або представники громадянського суспільства з відповідними якостями можуть виступати в ролі «лакмусових папірців» для прийняття рішень або брати участь в управлінні механізмом та в його діяльності.

Сім'ї також можуть брати участь у процесі збору, аналізу та обміну інформацією для з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб. Участь у процесах ексгумації та ідентифікації може бути більш технічною та складною. Механізм повинен забезпечити доступ сімей до відповідної інформації та допомогти їм зрозуміти складні технічні процеси.

Визначаючи роль асоціацій сімей у механізмі, слід враховувати цільову структуру, завдання та сприйняття громадськістю.

На додаток до взаємодії з асоціаціями сімей або представниками сімей, механізм не повинен нехтувати прямими контактами з окремими сім'ями, включаючи ті, які не представлені сімейними асоціаціями.

📌 ІНСТРУМЕНТ ХХ: Фактори, які слід вивчити під час оцінки залучення асоціації сімей та її можливої ролі

3. Асоціації сімей

Асоціації сімей – це групи сімей, які об'єднуються, щоб ділитися досвідом вирішення проблеми зникнення родича безвісти.

Асоціації сімей можуть розвиватися різними шляхами. У багатьох контекстах, особливо там, де люди зникли безвісти під час збройних конфліктів або інших ситуацій насильства, сім'ї можуть спонтанно самоорганізовуватися у мережі та групи. В інших контекстах вони можуть створюватися за спонукання та підтримки релігійних установ, правозахисних організацій, громадянського суспільства, політиків або навіть державних установ. У ситуаціях, коли створення асоціацій сімей заохочується або підтримується зовнішніми суб'єктами, може існувати більший ризик упередженості або політизації поглядів сімей.

Асоціації сімей можуть бути офіційними або неформальними і можуть створюватися у формі місцевої громадської, регіональної або національної організації. У деяких випадках, зокрема у ситуаціях триваючих збройних конфліктів, вони можуть створюватися не в тій країні, де відбулися зникнення осіб безвісти.

Асоціації сімей виконують подвійну роль:

- представляють сім'ї та виступають від їхнього імені; та
- безпосередньо або опосередковано надають послуги сім'ям, виступаючи каналом зв'язку для держави та інших суб'єктів.

На одній території можуть функціонувати кілька асоціацій сімей, що представляють різні кола: наприклад, на основі етнічної приналежності, обставин зникнення або політичних поглядів. Конкуренція між різними групами та внутрішні суперечки можуть призвести до дроблення та фрагментації.

Статус та ефективність асоціацій сімей можуть варіюватися залежно від волі та можливостей залучених сімей та основної нормативно-правової бази. Навіть там, де асоціація сімей не має офіційного статусу, вона, тим не менше, може користуватися певним авторитетом і легітимністю серед певних груп сімей і може бути відповідним учасником механізму.

4. Діяльність асоціацій сімей, яка може бути корисна для підтримки роботи механізму

Багато напрямків діяльності асоціацій сімей узгоджуватимуться з цілями механізму та можуть сприяти роботі механізму. Деякі з таких напрямків наведені нижче.

Захист інтересів та представництво

- Підкреслення ролі сімей як суб'єктів задоволення своїх потреб, а не просто жертв;
- Досягнення соціального та політичного визнання проблеми зниклих безвісти осіб шляхом колективного захисту інтересів та політичного тиску;
- Взаємодія з владою та іншими суб'єктами з метою покращення підтримки у задоволенні потреб сімей;
- Забезпечення того, щоб органи влади, відповідальні за з'ясування долі зниклих безвісти осіб, не нехтували своїми обов'язками.

Надання підтримки сім'ям та полегшення їх доступу до послуг/допомоги, що надаються державою та іншими суб'єктами

- Схемування та оцінка послуг, доступних для сімей зниклих безвісти осіб;

- Налагодження зв'язків між сім'ями та постачальниками послуг, у тому числі з державою;
- Надання рекомендацій щодо юридичних та адміністративних процесів задля уможливлення реалізації прав та отримання пільг;
- Взяття на себе ролі ланки між сім'ями та національними механізмами з питань зниклих безвісти осіб і судовими органами;
- Інформування сімей про перебіг процесів розшуку, ексгумації, ідентифікації та підзвітності.

Меморіалізація та примирення

- Організація вшанувальних заходів та зведення меморіалів;
- Сприяння примиренню між громадами таким чином, щоб не шкодити вирішенню проблеми зниклих безвісти осіб;
- Сприяння зусиллям щодо запобігання зникненням у майбутньому, зокрема шляхом залучення молодших поколінь.

5. Деякі міркування щодо забезпечення ефективної участі сімей у роботі механізму

Механізм повинен намагатися забезпечити підтримку сімей та їх ефективну участь, зокрема шляхом:

- забезпечення прозорості та налагодження комунікації з метою досягнення реалістичності очікувань сімей;
- сприяння недискримінації та інклюзивності, враховуючи при цьому конкретні групи осіб або географічне розташування;
- забезпечення спроможності механізму та/або відповідальних установ підтримувати сім'ї, в тому числі у задоволенні їхніх юридичних, адміністративних, економічних, психологічних і психосоціальних потреб;
- управління різними досягнутими результатами щодо різних сімей (тобто деякі сім'ї отримають бажані відповіді, а інші – ні), розуміючи, що результати можуть спричинити розкол між ними, та забезпечуючи, щоб взаємодія із сім'ями та асоціаціями сімей вирішувала цю проблему;
- поваги до того факту, що деякі сім'ї можуть бути розділені;
- визнання та пом'якшення можливих наслідків для членів сімей (безпекові ризики або стигматизацію) через їхню участь у роботі механізму;
- створення довіри та взаєморозуміння між сім'ями та владою, а також забезпечення безпечного простору для взаємодії сімей та влади;
- у ситуаціях збройних конфліктів або в інших ситуаціях насильства – сприяння налагодженню зв'язків між сім'ями з усіх сторін, роблячи акцент на їхніх спільних стражданнях та заохочуючи формування єдиного фронту для досягнення гуманітарних цілей;
- визнання того, що добровільна участь сімей може припинитися через демотивацію та безпекові ризики, та вжиття заходів для заохочення постійної участі;
- там, де асоціації сімей не існують, але сім'ї висловили бажання створити її – заохочення та розвиток асоціацій сімей як засобу підтримки сімей зниклих безвісти осіб.

+++

ІНСТРУМЕНТ XX: Фактори, які слід вивчити під час оцінки залучення асоціації сімей та її можливої ролі

- Які сім'ї вона представляє? (напр. скільки членів вона налічує та яку частку сімей представляє?)
- Які постраждали громаді представлені в ній?
- Звідки походить ініціатива? На місцевому рівні? Чи це частина національної мережі? Вона стійка?
- Як вона представляє всіх своїх членів перед органами влади, ЗМІ, НУО тощо?
- Чи сумісні заявлені цілі та наміри асоціації сімей із мандатом та місією механізму?
- Як визначаються її структура та обов'язки окремих членів?
- Які існують керівні правила та процедури з оперативного, фінансового управління та зв'язків із громадськістю?
- Чи керується вона озвученими потребами її членів?
- Наскільки вона незалежна з точки зору матеріальних та фінансових ресурсів?
- Як вона зберігає дані та документи про зниклих безвісти осіб та як забезпечує захист даних з юридичної точки зору?
- Як вона здатна сприяти обміну інформацією та допомагати сім'ям зрозуміти інформацію, яку вони отримують?
- Як вона розцінюється органами влади? Яким чином вона бере участь у прийнятті рішень та у спрямуванні програм допомоги на рівні громад?

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЗАПИСКА 10

Визначення ефективності механізму

Механізми переслідують низку цілей та підзвітні сім'ям, громадам, державі та донорам, де це релевантно.

Цей документ має на меті пояснити важливість оцінювання ефективності та впливу роботи механізму з питань зниклих безвісти осіб та містить вказівки щодо розробки відповідних показників. Він також пропонує перелік можливих кількісних та якісних показників.

Вступ

Важливо ефективно відстежувати та оцінювати роботу механізму, уповноваженого на з'ясуванні долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб. Кількість вирішених справ є важливим, проте не єдиним показником успішності. Проміжні кроки на шляху до відповідей є не менш значущими; до того ж механізми мають також інші цілі та результати роботи, які виходять за межі надання індивідуальних відповідей. Такими показниками можуть бути ступінь ефективного задоволення потреб сімей або ефективність механізму у зусиллях з вирішення проблем минулого.

Незважаючи на всі зусилля механізму, успіх його роботи врешті-решт залежить від політичної та інституційної підтримки, а також від реагування з боку інших державних структур. Потрібно подбати про те, щоб механізм не перетворився на політичний фасад, а виконував поставлені завдання.

Моніторинг ефективності та проведення оцінювань можуть допомогти визначити якість роботи та впливу механізму, виявити наявні перешкоди та за потреби адаптувати практичні аспекти. Це також може допомогти продемонструвати ефективність роботи

Моніторинг – це постійна діяльність із оцінювання, реагування та вдосконалення розробки та реалізації програм. Тому інформацію для моніторингу слід збирати задля стимулювання роботи, що передбачає інвестування часу та ресурсів не лише у збір даних, але й у їх правильний аналіз.

Оцінка: Гуманітарна оцінка передбачає об'єктивну та систематичну перевірку гуманітарної діяльності для засвоєння досвіду, підвищення підзвітності та вдосконалення правил і практик. Проведення оцінки є значущою можливістю зробити паузу та об'єктивно підсумувати, що працює або спрацювало, і що потрібно змінити, даючи структуроване уявлення про загальну ефективність проекту, програми або заходів реагування. Оцінка дає сукупність доказів того, що працює, а що ні в цих часто дуже складних контекстах. Тому проведення оцінки може дати відповідь на складне запитання «наскільки ж ми насправді ефективні?» та допомогти особам, які приймають рішення, правильно скоригувати напрямок руху або зробити важкий вибір.

Оцінка гуманітарної діяльності, ALNAP. (2016) <https://www.alnap.org/help-library/evaluation-of-humanitarian-action-guide>

механізму для забезпечення його стійкої підтримки. Основна увага в цій рекомендаційній записці буде приділена аспектам оцінювання.

1. Елементи, які слід враховувати при проведенні оцінки

При проведенні оцінки слід керуватися мандатом і цілями механізму. Відповідно до масштабу оцінки, її мають проводити особи з відповідною кваліфікацією. Деякі види оцінки можна проводити власними силами, тоді як до проведення інших варто залучити зовнішніх експертів. Критичні елементи роботи механізму можуть вимагати періодичного повторення оцінки. Слід подбати про те, щоб особи, які залежать від роботи механізму – тобто сім'ї – були невід'ємною частиною процесу, і щоб їх прозоро інформували про відповідні результати.

2. Розробка системи оцінювання

Оцінка ефективності роботи механізму може зосереджуватися на деяких із таких тем:

- ➔ **Розшук, розслідування, вилучення тіл, ексгумація та ідентифікація**
Визначення кількісних показників зібраних справ, досягнутого прогресу та, що найголовніше, вирішених справ; вилучення, аналіз та ідентифікація людських останків; системи, що використовуються для управління, аналізу інформацією та обміну нею; внутрішня та зовнішня координація.
- ➔ **Задоволення потреб сімей**
Визначення ступеню задоволення низки потреб сімей зниклих безвісти осіб.
- ➔ **Забезпечення обізнаності щодо проблеми зниклих безвісти осіб**
Визначення ступеню впливу та участі громадськості у забезпеченні громадської та політичної обізнаності та підтримки.
- ➔ **Довіра до механізму та впевненість у ньому**
Оцінка довіри сімей та інших зацікавлених сторін до механізму та сприйняття його прозорості, інклюзивності та ефективності.
- ➔ **Ресурси механізму**
Ступінь співвідношення кадрових, технічних та інших ресурсів із цілями механізму та належне управління ними.

Для кожної теми слід розробити набір показників ефективності.

🔗 Див. додаток: Показники ефективності

3. Як розробити показники ефективності

Показник – це кількісна або якісна змінна, яка слугує простою та надійною основою для оцінки досягнень, змін або результатів.

При визначенні показників слід задавати такі питання:

- Хто є основними цільовими групами?
- Який бажаний вплив?
- Яких глобальних результатів ми очікуємо досягти з огляду на наявні ресурси/які загальні цілі?
- Який очікується безпосередній результат/які конкретні цілі?
- Які види діяльності ми здійснюємо для досягнення цього результату?
- Як буде вимірюватися прогрес у досягненні результатів на різних рівнях (результат, висновки, вплив)?

4. Міркування при розробці показників

- Показники лежать в основі будь-якої системи моніторингу або оцінки.
- Показники повинні бути SMART¹ (конкретними, вимірюваними, мати виконавця, реалістичними та обмеженими у часі).
- Показники повинні бути чітко зрозумілими та значущими для тих, хто використовуватиме інформацію, яку вони передають. Немає сенсу збирати складну інформацію, якщо її неможливо проаналізувати або якщо вона не буде використовуватися при перегляді та адаптації планів.
- Невелика кількість показників може бути кращою за спроби виміряти все підряд.
- Наскільки це можливо, система оцінки ефективності має впроваджуватися з урахуванням стабільних довгострокових цілей звітності та аналізу тенденцій (не слід з року в рік змінювати набір показників). У той же час має бути певна гнучкість, щоб відображати той факт, що пріоритети з часом змінюються.

+++

¹ SMART – аббревіатура, утворена зі слів англ. specific, measurable, assignable, realistic, time-related; також перегукання з англ. smart – розумний, кмітливий (примітка перекладача).

ДОДАТОК: Показники ефективності

Цей документ містить перелік можливих показників, які потрібно буде скоригувати, виходячи з повноважень, цілей та потреб кожного механізму.

Показники ефективності

1. Розшук, розслідування, вилучення тіл, ексгумація та ідентифікація

Розшук та розслідування: визначення кількісних показників зібраних справ, системи управління інформацією, рівня обміну інформацією, аналізу інформації, звітів про розслідування справ та кількості справ, вирішених на цьому етапі:

- Розроблені та застосовані рекомендації та стандартні робочі процедури (СРП), включаючи аспекти захисту даних
- Кількість справ у зведеному списку в системі управління інформацією/базі даних (як частка від загальної кількості справ)
- Повідомлень, отриманих про нові випадки та доданих до бази даних
- Додаткових заяв свідків та обсяг інформації, доданої до існуючих справ
- Відвіданих місць тримання під вартою, поліцейських відділків та інших місць для проведення розшуку/запитаних та виданих ордерів
- Ордерів про ексгумацію ймовірних поховань: запитаних та виданих
- Кількість зібраних прижиттєвих даних, а також біологічних зразків
- Кількість завершених звітів про розслідування справ (після перегляду та аналізу інформації, доступної механізмом)
- Кількість справ, які були закриті з позитивним результатом
- Кількість листів та відповідей на запити координаційних механізмів та інших національних, регіональних або міжнародних органів

Вилучення тіл та ексгумація: визначення кількості вилучених тіл, ексгумацій, кількісних показників розробленої системи управління, аналізу інформації та обміну нею, судово-медичних звітів тощо:

- Розроблені та застосовані рекомендації та СРП
- Аспекти управління інформацією
- Оцінених місць; позитивні висновки, негативні висновки
- Проведено судово-медичних експертиз
- Зібрано зразків для генетичного аналізу
- Незавершених справ, завершених справ

Ідентифікація: визначення кількості незавершених, поточних і вирішених справ, кількісних показників розробленої системи управління інформацією, звітів про ідентифікацію, координацію між суб'єктами тощо:

- Розроблені та застосовані рекомендації та СРП
- Аспекти управління інформацією: спільне використання та ефективність бази даних
- Остаточних звітів про ідентифікацію
- Успішних генетичних експертиз

Реституція: визначення кількісних показників щодо наданих сім'ям результатів та реституції:

- Розроблені та застосовані рекомендації та СРП
- Поховань, церемоній, меморіалів
- Сеансів реституції та рівень залучення сімей до реституції.

2. Задоволення потреб сімей

Вимірювання результату політик і програм, спрямованих на підтримку сімей зниклих безвісти осіб

Залежно від цілей та програм, які реалізуються механізмом і спрямовані на підтримку сімей, їх результати можуть включати такі показники:

- Візитів та повторних візитів до сімей
- Кількість позитивно вирішених питань (пов'язаних із юридичними та адміністративними потребами)
- Виконано/опубліковано актуальне схемування всіх організацій, які працюють над питанням зниклих безвісти осіб
- Кількість направлень до інших національних органів, організацій та установ, здатних допомогти, та (якщо релевантно) подальше стеження за результатом направлення, щоб пересвідчитися у вирішенні проблеми
- Створення офіційного доступного механізму подання скарг, про який розповідається під час усіх інформаційно-просвітницьких заходів.

У списку нижче наведено кілька прикладів показників (кількісних), які можуть бути використані для **програм допомоги**:

- Кількість осіб, які повідомили про покращення своєї здатності задовольняти основні потреби/потреби дітей

- Кількість осіб, які повідомили, що відчувають себе більш вразливими до ризиків у сфері захисту внаслідок допомоги, отриманої за допомогою механізму
- Кількість осіб, які повідомили про зміни у відносинах із громадою в результаті допомоги, отриманої за допомогою механізму
- Кількість осіб, які мають доступ до якісних послуг у сфері захисту та до заходів психосоціальної підтримки
- Кількість домогосподарств, які повідомили, що допомога, отримана за допомогою механізму, зменшила стресові відчуття
- Кількість осіб, які погоджуються, що програма охоплює тих, хто найбільше потребує допомоги

3. Забезпечення обізнаності щодо проблеми зниклих безвісти осіб

Визначення ступеню впливу та участі громадськості у забезпеченні громадської та політичної обізнаності та підтримки.

- Прийняття відповідного законодавства
- Зміни в політичному порядку денному, які проявляються у вигляді змін усної та письмової риторики: публічні слова підтримки/зобов'язання, прийняті політиками
- Зміни у знаннях, поглядах та поведінці ключових осіб, котрі приймають рішення
- Бюджетні зобов'язання – збільшене фінансування
- Зміна поведінки та ставлення в громадах
- Виконання зобов'язань іншими зацікавленими сторонами
- Створення більш потужних міжвідомчих мереж/мереж зацікавлених сторін
- Розвиток більш ефективної мережевої діяльності
- Інформаційно-просвітницькі заходи для громадськості, висвітлення теми у ЗМІ/кількість посилань у національних ЗМІ, присутність у соціальних мережах та кількість переглядів веб-сайтів
- Кількість інформаційних сесій у центральних та місцевих відділеннях та кількість учасників
- Звітів/інформаційних бюлетенів, підготовлених механізмом.

4. Довіра до механізму та впевненість у ньому

Оцінка довіри сімей та інших зацікавлених сторін до механізму та сприйняття його прозорості, інклюзивності та ефективності.

- Кількість візитів сім'ями (кількість та час, проведений з персоналом)
- Кількість повторних візитів сім'ями
- Різноманітність сімей, які відвідують механізм (напр. різні етнічні групи)

Бачення сімей

- Сприйняття сім'ями роботи механізму
- Сприйняття меншинами роботи механізму
- Чи вірять сім'ї, що робиться все можливе для пошуку зниклої безвісти людини
- Ступінь, в якій сім'ї відчувають, що їх сприймають серйозно

- Наскільки послуга, яку надає механізм, відповідає їхнім початковим очікуванням
- Відгуки родин щодо ставлення та досяжності персоналу механізму
- Якість та послідовність довгострокових контактів
- Наскільки якісно їм повідомляють або не повідомляють останні новини.

5. Ресурси механізму

Кількісні показники кадрових, технічних та інших ресурсів можуть бути такими:

Управління, кадрові ресурси та професійна підготовка

- Розробка рекомендацій щодо підбору персоналу, включаючи процеси перевірки з метою виявлення осіб, які мають судимість за серйозні злочини або причетні до порушень прав людини
- Кількість персоналу та ступінь його кваліфікації
- В якій мірі підбір персоналу відбувається з дотриманням принципів недискримінації та гендерного паритету
- Розробка кодексу поведінки персоналу
- Набір персоналу з високим ступенем доброчесності, здатного зберігати конфіденційність та співпереживати сім'ям зниклих безвісти осіб
- Проведення тренінгів із питань гендерної чутливості, етики поведінки та делікатності роботи із вразливими особами
- Проведення тренінгів із відповідних технічних навичок (наприклад, для слідчих, аналітиків та персоналу охорони щодо методів співбесіди, техніки розслідування на місцях, поводження з речовими доказами та їх збереження, управління даними, судово-медичної діяльності, аналізу даних та захисту жертв і свідків)
- Кількість персоналу, плинність кадрів та кількість зайнятих/вакантних посад
- Задоволеність персоналу та його бачення зв'язку між робочим навантаженням і кількістю працівників.

Технічні та інші ресурси

- Розроблені та застосовані СРП для обміну інформацією з іншими зацікавленими сторонами
- СРП для проведення розслідувань, судово-медичних експертиз, ідентифікації, ексгумації, збору та обробки ДНК, а також для зберігання та захисту даних відповідно до міжнародних зобов'язань та передових практик
- Кількість відкритих регіональних та місцевих відділень та кількість ресурсів (приміщень, комп'ютерів тощо)
- Однорангові мережі та обміни з іншими національними механізмами

+++